

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

ПЕТРІВ ІВАН МИХАЙЛОВИЧ

УДК 351.865:164-044.372

**УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ
ПОЛІТИКИ В СИСТЕМІ ОРГАНІВ ВЛАДИ КОНСТИТУЦІЙНОЇ
ЮРИСДИКЦІЇ**

25.00.02 – механізми державного управління

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з державного управління

Харків – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті цивільного захисту України.

Науковий керівник – кандидат юридичних наук доцент
БАЛЬЦІЙ ЮРІЙ ЮРІЙОВИЧ
Національний університет «Одеська юридична академія», доцент кафедри конституційного права

Офіційні опоненти: доктор наук з державного управління, доцент
ДЯЧЕНКО ОЛЕКСІЙ ПЕТРОВИЧ
Одеський державний аграрний університет,
доцент кафедри обліку і оподаткування

кандидат наук з державного управління,
ЛЄТНЄВА ОЛЬГА СЕРГІЇВНА
Головний спеціаліст відділу з питань державної реєстрації актів цивільного стану Управління нормативно-правового забезпечення державної реєстрації Департаменту Міністерства юстиції України

Захист відбудеться «29» січня 2021 року о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.707.03 Національного університету цивільного захисту України за адресою: (61023, м. Харків, вул. Чернишевська, 94; тел. (057) 715-63-91).

Із дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету цивільного захисту України за адресою: 61024, м. Харків, вул. Чернишевська, 94.

Автореферат розісланий «28» грудня 2020 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н.С. Грабар

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Удосконалення державної політики розвитку конституційної юстиції як незалежного і самостійного органу в умовах сучасної України є нагальним питанням сьогодення. Принципового значення набуває дослідження визначення ролі органу конституційної юрисдикції, його функцій у демократичній, правовій державі, особливостей становлення органу конституційної юрисдикції в системі державного управління, а також дій системи органів державної влади згідно з визначеними цілями, напрямками у сфері реформування та розвитку конституційної юстиції у відповідності до європейських стандартів та принципів демократичної правової держави. Постає необхідність розробки практичних рекомендацій щодо удосконалення діяльності органу конституційної юрисдикції, здійснення заходів із забезпечення конституційного правопорядку, адаптації законодавства до європейських стандартів.

Розвиток України як правової та демократичної європейської держави, передбачає проведення науково обґрунтованої державної політики розвитку інституту конституційної юстиції України у процесі становлення незалежності та демократії в державі, систематизації практичного і ефективного захисту населення відповідно до міжнародних стандартів шляхом реалізації можливостей конституційної юрисдикції. Виконати ці завдання неможливо без докорінних змін у сфері функціонування органу конституційної юрисдикції, його розвитку як справді незалежного, самостійного органу державної влади. Державна влада в Україні підконтрольна Конституції України, але ж потребують чіткого визначення норми конституційного нагляду за дотриманням органами державної влади цих норм.

У сучасній науковій літературі фрагментарно досліджено функціональної характеристики органів конституційної юрисдикції в механізмі державної влади, що зобов'язує детально зупинитися на її аналізі та виокремленні специфічних ознак, притаманних для органу конституційної юрисдикції.

Таким чином, недостатність розробок на теоретичному рівні, наявність практичних правових питань та актуальність зумовили необхідність та важливість теоретичного обґрунтування та внесення науково аргументованих пропозицій, рекомендацій щодо вітчизняного законодавства та подальшого його удосконалення.

Проблеми удосконалення механізмів реалізації державної політики в системі органів влади конституційної юрисдикції аналізують вітчизняні і зарубіжні вчені у галузі теорії держави і права, теорії державного управління, міжнародного права, конституційного права: І. Алексєєнко, Д. Артемчук, У. Бернам, О. Беспалов, І. Бичков, Н. Буруковська, А. Бланкенагель, М. Вільгушинський, Н. Витрук, С. Владиченко, Г. Власова, Л. Гарлицький, В. Гергелійник, В. Городовенко, А. Грабильников, Т. Гудзь, К. Гуценко, Р. Давід, Ю. Даніелян, К. Делмар, С. Денісов, В. Дябло, О. Дяченко, Н. Жук, Т. Іванова, С. Ківалов, Дж. Кілер, М. Ключев, І. Коліушко, С. Косінов, Л. Летнянчин, Р. Лівшиц, Р. Мартинюк, С. Матвєєв, А. Медушевський,

О. Мироненко, Я. Митровка, М. Мітюков, М. Нікіфорова, М. Нудель, Ж. Овсепян, В. Плавич, В. Погорілко, Ю. Ремескова, Є. Реньов, Д. Руссо, О. Скрипнюк, І. Сліденко, А. Стрижак, Т. Струс-Духнич, В. Тацій, Д. Терлецький, Є. Тертична, М. Тесленко, Ю. Тодика, В. Федоренко, М. Цвік, Т. Цимбалістий, В. Чіркін, М. Чудаков, В. Шаповал, В. Шишкін, Я. Шляхун, Ю. Шульженко та ін.

Розвиток та удосконалення діяльності Конституційного Суду, у тому числі Конституційного Суду України аналізують: Г. Артунян, К. Бабенко, Н. Бєронов, І. Бовсіновська, Н. Буруковська, Є. Вагнерова, С. Василюк, П. Геберле, В. Григор'єв, Є. Євграфов, З. Бертольд, В. Зорькін, А. Івановська, В. Кампо, М. Кельман, Є. Кіреєва, А. Клішас, Я. Ключка, В. Ковальчук, М. Козюбра, М. Костицький, Л. Лабенська, Д. Малова, Д. Мідор, М. Михайлова, Л. Москвич, Н. Нєновські, М. Орзіх, М. Пастухов, П. Пацолай, М. Пенцов, І. Полховська, В. Розвадовський, М. Савенко, М. Савич, М. Саліков, А. Сєліванов, М. Сєрбан, В. Сєрдюк, В. Скомороха, Б. Футей, В. Худоба та ін.

Зазначені автором аналізують проблеми розвитку та удосконалення системи органів конституційної юрисдикції, нормативно-правові документи органів конституційної юрисдикції, проблеми реалізації рішень Конституційного Суду України, формування кадрів системи конституційної юрисдикції та ін.

Разом з тим відсутні системні дослідження проблеми удосконалення механізмів реалізації державної політики в системі органів влади конституційної юрисдикції.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане навчально-науково-виробничому центрі Національного університету цивільного захисту України відповідно до тематики науково-дослідної роботи «Розробка механізмів державного управління соціально-економічною сферою та її галузями в контексті забезпечення безпеки українського суспільства» (державний реєстраційний номер 0118U001007), у межах якої автором обґрунтовані шляхи удосконалення механізму реалізації державної політики в системі органів влади конституційної юрисдикції через призму функціонування Конституційного Суду України.

Мета та задачі дослідження. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування шляхів удосконалення механізму реалізації державної політики в системі органів влади конституційної юрисдикції та розробка теоретичної моделі організаційно-правового механізму реалізації державної політики в системі органів влади конституційної юрисдикції.

Для досягнення мети було поставлено такі завдання:

- визначити стан наукових розробок щодо становлення та розвитку органу конституційної юрисдикції в Україні як елемента системи органів державної влади;

- провести аналіз понятійно-категоріального апарату дослідження, охарактеризувати сутність, місце та роль органу конституційної юрисдикції в системі органів державної влади;
- запропонувати періодизацію розвитку органів конституційної юрисдикції;
- проаналізувати нормативно-правове регулювання механізму функціонування органу конституційної юрисдикції в Україні;
- здійснити системний аналіз функцій органів конституційної юрисдикції;
- обґрунтувати важливість реалізації органами конституційної юрисдикції конституційного контролю;
- запропонувати шляхи удосконалення діяльності Конституційного Суду України;
- сформулювати теоретичну модель організаційно-правового механізму реалізації державної політики в системі органів влади конституційної юрисдикції.

Об'єктом дослідження є державне управління у сфері реформування органів державної влади.

Предметом дослідження є удосконалення механізму реалізації державної політики в системі органів влади конституційної юрисдикції.

Методи дослідження. Теоретичною і методологічною базою дисертаційної роботи є загальноприйняті наукові методи фундаментальної, загальнонаукової і конкретно-наукової методології пізнання досліджуваних явищ і процесів. У роботі використано методи й принципи сучасної науки, визначальними з яких стали принцип науковості й об'єктивності, діалектичного зв'язку явищ і процесів державотворення й громадянського життя. Загальний діалектичний метод використано у процесі наукового пізнання сутності доступності до конституційного судочинства й систематизації його елементів.

Теоретико-методологічною основою дослідження виступають принципи системно-структурного, інституціонального аналізу й синтезу, діалектичного детермінізму. Історико-типологічний метод дозволив вичленити системи, в межах яких досліджувався об'єкт, історико-порівняльний – розкрив еволюцію органу конституційної юрисдикції та правові основи його функціонування, практику й політичну теорію держави та зарубіжних країн, зміст суспільних явищ та процесів у період реформування органу конституційної юрисдикції. Політологічний метод дав змогу розкрити ставлення учених до взаємодії органу конституційної юрисдикції із законодавчою та виконавчою як єдиної системи механізму державної влади, розглянути питання щодо проблемних питань залежності конституційної юстиції від законодавчої та виконавчої влади. Комплексний підхід, що також був застосований, передбачає встановлення зв'язків на міжгалузевому рівні розвитку. Системний підхід надав змогу комплексного аналізу та визначення проблеми, а також визначення основних стратегічних пріоритетів подальшого реформування органу конституційної юрисдикції України.

Під час аналізу державної політики удосконалення конституційної юрисдикції в Україні були використані соціокультурний та адаптаційно-цивілізаційний підходи, які дозволили послідовно розглянути різні аспекти розвитку органу конституційної юрисдикції в системі політичного процесу державотворення. Дослідження ґрунтувалось на нормативно-правових і господарських документах, розробках науково-дослідних установ та дослідженнях певних учених. Джерельну базу становлять матеріали Конституційного Суду України, Верховної Ради України, Президента України.

Нормативною базою дисертації є Конституція України, закони України, постанови Верховної Ради України, міжнародні нормативно-правові акти, які ратифіковані Україною, укази і розпорядження Президента України, нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України та інших центральних органів виконавчої влади, законодавство інших держав.

Емпіричну базу дослідження становить узагальнення практики діяльності у сфері здійснення конституційної юрисдикції, а також публікації у періодичних виданнях та довідкова література.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному:

вперше:

- розроблена теоретична модель організаційно-правового механізму реалізації державної політики в системі органів влади конституційної юрисдикції, де спрямованість діяльності органів конституційної юрисдикції – це контроль за виконанням рішень та дій органів державної влади щодо дотримання прав та свобод людини як вищої цінності, до основних елементів якої належать: рішення та нормативно-правові механізми органів конституційної юрисдикції, які носять обов'язковість, системність та комплексність під час їх прийняття та реалізації; конституційний контроль, який реалізується за принципами: незалежність, постійність, професійність; нормативно-правові акти органів державної влади; дії органів державної влади;

удосконалено:

- понятійно-категорійний апарат удосконалення механізмів реалізації державної політики щодо органу конституційної юрисдикції шляхом уточнення сутності поняття «державний орган конституційної юрисдикції», яке, на відміну від усталених, тлумачиться як об'єкт державного впливу у концепції взаємодії держави, державної політики, державного управління і державної влади;

- періодизацію розвитку органів конституційної юрисдикції на основі узагальнення наукових поглядів та сукупності нормативно-правових актів, яка відрізняється від існуючої обґрунтуванням трьох періодів, зокрема: перший період – з часів античності і до появи перших писаних конституцій; другий період – від появи перших писаних конституцій і до кінця ХІХ ст.; третій період – становлення та розвиток органів конституційної юрисдикції від початку ХХ ст. і до теперішнього часу;

- систематизацію функцій органів конституційної юрисдикції та встановлено, що систему функцій органу конституційної юрисдикції в Україні складають основні функції, які є конституційно визначеними та додаткові (неосновні функції), які виділяються за окремими ознаками та за елементами діяльності;

- шляхи удосконалення діяльності Конституційного Суду України як основи забезпечення функціонування сучасної української держави, що відрізняються від існуючих системних підходів до: формування кадрового складу Конституційного Суду України, регламентації обов'язковості виконання рішень Конституційного Суду України, зміни підходів до розгляду конституційних скарг та інших подань і звернень уповноважених суб'єктів, забезпечення можливості реалізації прав і свобод людини і громадянина до моменту вирішення справи по суті, наділення Суду активними повноваженнями, формування правової свідомості громадян та ін.;

дістали подальшого розвитку:

- розроблено теоретико-методологічні засади удосконалення механізмів реалізації державної політики в системі органів влади конституційної юрисдикції шляхом визначення сутності та змісту формування принципів досягнення та забезпечення справедливого та дієвого конституційного судочинства як найголовніших ознак правової та демократичної держави;

- підходи до конституційного контролю, що відрізняються від існуючих спрямованістю на відновлення конституційності, так і в ряді випадків – на встановлення фактів порушення конституції, конституційної присяги, вчинення тяжких злочинів вищими посадовими особами держави (главою держави, головою уряду, верховним суддею та ін.), антиконституційної діяльності політичної партії, громадського об'єднання, що є підставою (юридичним фактом) для їх відмови від посади (імпічменту), для заборони чи призупинення діяльності політичної партії, громадського об'єднання;

- понятійно-категоріальний апарат дослідження та визначено що, конституційну юстицію треба визначати крізь призму її функціональних характеристик; діяльність органу конституційної юстиції можна розглядати як функцію, як засіб, а також як метод забезпечення стабільного та сталого функціонування механізму державної влади; співвідношення термінів треба розглядати наступним чином: конституційна юстиція відображає реалізацію функціональних повноважень вищого органу державної влади конституційного контролю в рамках конституційної юрисдикції, яка визначена спеціальним нормативним актом;

- теоретико-методологічні підходи щодо удосконалення механізмів реалізації державної політики в системі органів влади конституційної юрисдикції на засадах європейського досвіду, що полягають у розробці законодавчої бази щодо доступу до конституційного правосуддя (усунення перешкод на шляху звернення до конституційної юстиції з конституційною скаргою, удосконалення механізму розгляду конституційної скарги, удосконалення механізму виконання рішень та відповідальність за невиконання рішень органу конституційної юрисдикції).

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що основні положення дисертації, сформульовані висновки та наукові рекомендації можуть бути покладені в основу сучасного реформування конституційної юстиції в Україні. Вони дозволяють поглибити знання про неї, тому будуть корисними у підготовці лекційних курсів із державного управління, державної служби, історії України, правознавства, конституційного права, державного будівництва та інших суспільних дисциплін, у плануванні роботи державних органів, зокрема обласних та районних судів, управлінь юстиції, прокуратури тощо.

Практичні рекомендації використані у діяльності Головного управління Держпродспоживслужби Одеської обласної (довідка від 11.02.2020 № 224); Громадською організацією «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління» з метою роз'яснення порядку звернення до Конституційного Суду України, виконання рішень Конституційного Суду України, ролі рішень Конституційного Суду України у системі публічного управління та їх важливості у прийнятті державно-управлінських рішень (довідка від 04.03.2020 № 293/1/3-26).

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження доповідались та обговорювались на міжнародних науково-практичних конференціях: «Міжнародна науково-практична конференція, організована для викладачів університетів, науково-дослідних підрозділів з колишнього Радянського Союзу та колишньої Югославії» (Польща, Варшава, 30.03.2020); VX Міжнародній науково-практичній конференції “Modern approaches to the introduction of science into practice” (США, Сан-Франциско 30-31 березня 2020 р.); XIII щорічній науково-практичній інтернет-конференції «Теорія та практика публічної служби» (Дніпро, 25 вересня 2020 року); Всеукраїнській науково-практичній конференції за міжнародною участю «Публічне управління: традиції, інновації, глобальні тренди» (Одеса, 09 жовтня 2020 року).

Публікації. Основні теоретичні та практичні результати дисертаційного дослідження знайшли відображення в 7 наукових статтях, які опубліковано у наукових фахових виданнях, що входять до затвердженого переліку, в тому числі у зарубіжному науковому виданні, а також у 4 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура дисертації обумовлена метою дослідження і складається із переліку умовних скорочень, вступу, 3 розділів, які включають 9 підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 239 сторінок, із них 180 сторінок основного тексту. Список використаних джерел міститься на 30 сторінках і налічує 222 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження та її актуальність, розкрито зв'язок з науковими програмами, планами й темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну

отриманих результатів, наведено дані про апробацію основних положень дисертації, а також структуру та обсяг роботи.

У першому розділі – «Теоретичні засади формування державної політики функціонування органів конституційної юрисдикції в системі органів державної влади» систематизовані наукові підходи до проблеми формування державної політики функціонування органів конституційної юрисдикції в системі органів державної влади, визначені основні поняття дослідження, обґрунтовано етапи еволюція органу конституційної юрисдикції в Україні як елементу системи органів державної влади

Узагальнюючи результати досліджень окремих науковців з даного питання, є можливим виділити декілька підходів до вирішення зазначеної проблеми: конституційне правосуддя ототожнюється з судовою гілкою влади; конституційна юстиція є різновидом контрольної влади; конституційна юстиція є своєрідним окремим утворенням, що не належить до жодної з гілок влади.

Проведений аналіз механізмів розвитку органів конституційної юрисдикції України та європейських держав дає підстави для висновку про те, що, незалежно від форми правління держави, в якій функціонує орган конституційної юстиції, цей орган визначається гарантом дотримання і розуміння конституційного принципу поділу влади (навіть якщо цей принцип не визначений в конституції безпосередньо). Впровадження в державі такого підходу до діяльності органів конституційної юрисдикції дозволяє більш чітко обмежувати сферу компетенції окремих інститутів влади і закріплювати конституційні способи їх взаємного балансу і стримування.

Органи конституційної юрисдикції завжди займали особливе місце в системі органів державної влади будь-якої з держав (в даному випадку мова йде виключно про модель конституційної юстиції європейського типу), що обумовлено особливостями їх компетенції. Необхідність побудови збалансованого та функціонально-стабільного механізму державного управління пояснює законодавче закріплення обов'язковості до виконання рішень та висновків органу конституційної юрисдикції. Обґрунтовано, що рішення органу конституційної юрисдикції призначені, насамперед, для вирішення питання відповідності Конституції певного нормативного акту та внесення правової одноманітності при застосуванні окремих положень Основного Закону, але аж ніяк не можна використовувати їх як інструмент при вирішенні окремих політичних завдань.

Вплив рішень Конституційного Суду України на діючий механізм державного управління є очевидним. Своїми рішеннями Конституційний Суд України повинен гарантувати верховенство Конституції України, забезпечувати конституційну законність та стабільність функціонування механізму державного управління на основі принципу верховенства права, який виключає можливість впливу на рішення Конституційного Суду України будь-яких не правових чинників. Виходячи з зазначеного, варто відзначити, що одним із проблемних аспектів у практичному здійсненні повноважень Конституційного Суду України є проблема виконання його рішень, без

вирішення якої важко говорити про ефективне забезпечення збалансованості механізму державного управління. Більше того, потрібно вести мову не просто про обов'язок виконання резолютивної частини рішення Конституційного Суду, але й про дотримання основних принципів положень, викладених в тексті рішення Конституційного Суду. Зазначені вище проблемні питання є результатом низького рівня правової освіченості, правової культури та правової свідомості в першу чергу осіб, яким адресуються рішення Конституційного Суду України.

Систематизовані наукові підходи до понятійно-категоріального апарату дослідження. Обґрунтовано, що «конституційна юрисдикція» – це компетенція відповідного органу щодо здійснення конституційного контролю. Зазвичай вона протиставляється юрисдикції загальній, тобто сукупності повноважень звичайних судів щодо розгляду цивільних, кримінальних справ тощо. Конституційний контроль – це повноваження органу конституційної юрисдикції щодо вирішення питання відповідності конституції нормативно-правових актів або дій органів політичної влади та громадських об'єднань, що здійснюють політичні функції. Конституційна юстиція – це діяльність спеціального органу конституційної юрисдикції, який наділений особливими повноваженнями щодо здійснення конституційного контролю в процесі функціонування держави та суспільства.

На основі узагальнення наукових поглядів та сукупності нормативно-правових актів, які тим чи іншим чином вплинули на становлення органів конституційної юрисдикції в Україні запропоновано періодизацію розвитку органів конституційної юрисдикції. Виділено такі періоди: 1) з часів античності і до появи перших писаних конституцій; 2) від появи перших писаних конституцій і до кінця XIX ст.; 3) становлення та розвиток органів конституційної юрисдикції від початку XX ст. і до теперішнього часу. Перший період розвитку органів конституційної юрисдикції пов'язаний із зародженням ідей про необхідність функціонування спеціального органу наділеного компетенцією конституційного контролю (конституційного судочинства), який би зміг врегулювати спори між різними державними органами. Тривалість даного періоду обмежується рамками від найдавніших часів і до появи перших писаних конституцій. В рамках другого періоду розвитку органів конституційної юрисдикції виникли дві моделі здійснення конституційного контролю. Перша модель була поширена в Європі, де конституційне судочинство здійснювалося з винятковими повноваженнями щодо перевірки конституційності законодавчих актів. Ця модель судового конституційного контролю отримала назву «європейська». Друга модель здійснення конституційного контролю засновувалась на засадах його здійснення конституційними судами загальної юрисдикції та отримала назву «американської» (англосаксонської). На території України під час другого періоду становлення органів конституційної юрисдикції було прийнято Конституцію Пилипа Орлика та вироблено основоположні засади теорії її здійснення: визначено поняття «конституційна юстиція», «конституційний суд», «вищий конституційний суд»; обґрунтовано переваги контролю за

конституційністю законів та інших нормативних актів з боку саме спеціального судового органу; піддано критиці американську й англійську моделі конституційної юстиції, швейцарську практику визнання неконституційними тільки кантональних, а не федеральних законів. Змістовно особливим є генезис конституційної юстиції в Україні в рамках третього періоду. В той час, як у попередні періоди пов'язані в основному з теоретичними розробками та ідеями необхідності функціонування конституційної юстиції, то саме в цей період почався процес інституційного оформлення органів конституційної юрисдикції як складового елементу системи органів державної влади з виділенням повноважень щодо гарантування верховенства права, правової охорони конституції, визнання конституційності нормативних актів, вирішення спорів між вищими органами державної влади тощо.

У другому розділі – «Сучасний стан функціонування механізму реалізації повноважень органу конституційної юрисдикції в системі органів державної влади» проаналізовані напрямки функціонального забезпечення реалізації повноважень органу конституційної юрисдикції в системі органів державної влади, систематизовані проблеми функціонування механізму реалізації повноважень органом конституційної юрисдикції, визначені механізми державного регулювання державної політики в системі органів влади конституційної юрисдикції.

З'ясовано, що функції органу конституційної юрисдикції обмежувати виключно повноваженнями передбаченими законодавством. Адже вони можуть також виражатися в змісті й інших норм наприклад, функція захисту прав і свобод людини і громадянина. Незважаючи на те, що функції органів конституційної юрисдикції були предметом наукових досліджень науковців, вчені не мають єдиної думки щодо правової природи цих функцій. У зв'язку із зазначеним, науковцями запропоновано низку різноманітних функцій, що здійснюють органи конституційної юрисдикції виходячи з того чи іншого критерію класифікації.

Обґрунтовано, що органи конституційної юрисдикції в державах нової демократії, невідворотно виступають арбітрами в складних спорах між законодавчою та виконавчою гілками влади, в яких досить часто доводиться відстоювати незалежність судової гілки влади. Органи конституційної юрисдикції в таких ситуаціях беруть на себе відповідальність з розробки правової доктрини та удосконалюють національне законодавство в руслі його гармонізації із загальноєвропейським правовим простором.

Систему функцій органів конституційної юрисдикції в Україні складають основні функції, які є конституційно визначеними та додаткові (неосновні функції), які виділяються за окремими ознаками та за елементами діяльності. Такий підхід дає можливість побудувати єдину систему функцій органів конституційної юрисдикції та прослідкувати функціональні напрямки діяльності конституційної юстиції в Україні в механізмі державного управління.

Правовий статус органів конституційної юрисдикції в системі органів державної влади врегульовано Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України», у яких закріплено, що Конституційний Суд України забезпечує верховенство Конституції України, вирішує питання про відповідність Конституції України законів України та у передбачених Конституцією України випадках інших актів, здійснює офіційне тлумачення Конституції України, а також інші повноваження відповідно до Конституції України

З'ясовано, що статус органу конституційної юрисдикції – це узагальнена характеристика державно-правового буття конституційної юстиції, що виражається через її функціональні характеристики в комплексі з принципами та завданнями, повноваженнями, структурно-організаційними особливостями, формами, методами та гарантіями діяльності. Шляхом виокремлення органу конституційної юрисдикції як окремого органу в системі органів державної влади, незалежного від жодної з гілок влади, досягається основна мета побудови правової держави з ефективним механізмом державного управління. Реальне дотримання рішень органу конституційної юрисдикції справляє значний вплив на правотворчу, правозастосовну та правосудну діяльність органів державної влади та судових органів та на функціонування механізму державного управління загалом.

Визначені основні проблеми функціонування механізму реалізації повноважень органом конституційної юрисдикції належать, зокрема наступні. По-перше, забезпечення ефективної реалізації на практиці норм Конституції України. По-друге, політичне упередження під час прийняття рішень Конституційним Судом України. В сучасних умовах можна спостерігати випадки довільного тлумачення (а відповідно й порушення) норм Конституції України «політичними», вищими органами (посадовими особами) держави у процесі їх діяльності. Зміст такого власного тлумачення норм Основного Закону України визначається політичними цілями відповідної владної структури. По-третє, під час реалізації діяльності органів конституційної юрисдикції є проблема захисту прав людини, оскільки на сьогодні відповідно до чинного законодавства право звернення до Конституційного Суду України мають лише посадові особи (Президент України, щонайменше сорок п'ять народних депутатів України, Верховний Суд, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Верховна Рада Автономної Республіки Крим). По-четверте, проблема забезпечення функції негативного правотворця. Рішення Конституційного Суду України, якими визнанні закони, інші нормативно-правові акти або їх окремі положення неконституційними, мають силу нормативно-правового акта. Визнаючи той чи інший нормативно-правовий акт неконституційним і тим самим скасовуючи його, Конституційний Суд України виконує функцію негативного правотворця. Такі рішення Суду фактично створюють нові правові норми. Вони поширюються на всіх суб'єктів права і породжують нові права та обов'язки. Таким чином, рішення Конституційного Суду України дійсно набувають нормативно-правового

характеру, породжують юридичні наслідки загального значення, але набувають ознак судового прецеденту.

У третьому розділі – «Удосконалення механізму реалізації державної політики в системі органів влади конституційної юрисдикції» обґрунтовані перспективи розвитку механізмів реалізації державної політики в системі органів влади конституційної юрисдикції, визначені шляхи удосконалення механізму реалізації державної політики в системі органів влади конституційної юрисдикції, запропонована авторська модель організаційно-правового механізму реалізації державної політики в системі органів влади конституційної юрисдикції.

З метою ефективної реалізації рішень Конституційного Суду України, на нашу думку, потрібно у Законі України «Про Конституційний Суд України» закріпити норми щодо оцінки Конституційним Судом України належності виконання прийнятого рішення конкретним суб'єктом, якому воно адресоване. І, як наслідок, відреагувати потрібною мірою – роз'яснити рішення або здійснити заходи щодо притягнення суб'єкта до відповідальності.

Запропоновано запровадити процес виборності суддів Конституційного Суду України. Виборність суддів – один з конституційних принципів судової системи в ряді зарубіжних країн. Принцип виборності суддів означає, що всю або основну частину суддів у державі повинно обирати або безпосередньо населення, або певний представницький орган. Процедура відбору суддів Конституційного Суду України повинна мати декілька стадій.

Сформульована пропозиція щодо перегляду та внесення змін до законодавства у частині формування Сенатів Конституційного Суду України, а саме виключити принцип випадковості (жеребкування) та запровадити більш прогнозований та стабільний варіант обрання суддів до Сенатів (наприклад пропорційно від кожного суб'єкта призначення).

Обґрунтовано, що однією із умов ефективного функціонування інституту конституційної скарги є можливість перегляду в порядку конституційного судочинства не лише норм законодавства на предмет відповідності Конституції, але й рішень судів загальної юрисдикції. Саме в такому випадку можна вести мову про всеосяжність конституційної скарги та реальну можливість відновлення конституційної справедливості. Разом з цим, активним учасником відповідних відносин у механізмі захисту прав і свобод людини і громадянина має бути судова гілка влади. Метою діяльності системи правосуддя має бути не сам процес здійснення правосуддя, а результат у вигляді захисту порушеного права.

Запропоновано внести зміни у законодавство передбачивши можливість Конституційного Суду України надавати доручення окремим органам державної влади на усунення прогалин внаслідок прийняття рішення про невідповідність Конституції певного нормативного акту, встановлювати розумні строки на вжиття відповідних заходів та отримувати звіт про виконання рішення Суду.

Доцільно переглянути функціональні повноваження Конституційного Суду України, забезпечивши законодавчо можливість Конституційного Суду

Україні здійснювати конституційний контроль за проведенням виборів та референдумів, а також за остаточним встановленням їх результатів. Крім того, доцільно розглянути питання обов'язкового попереднього конституційного контролю нормативно-правових актів, що регламентують питання безпосереднього волевиявлення (виборів та референдуму). Знову ж таки, питання щодо активізації органу конституційної юрисдикції в Україні як єдиного органу конституційного контролю. Розгляд звернень уповноважених суб'єктів щодо окремих питань виборчого законодавства чи питань референдуму не забезпечують у повній мірі гарантії демократичного суспільства.

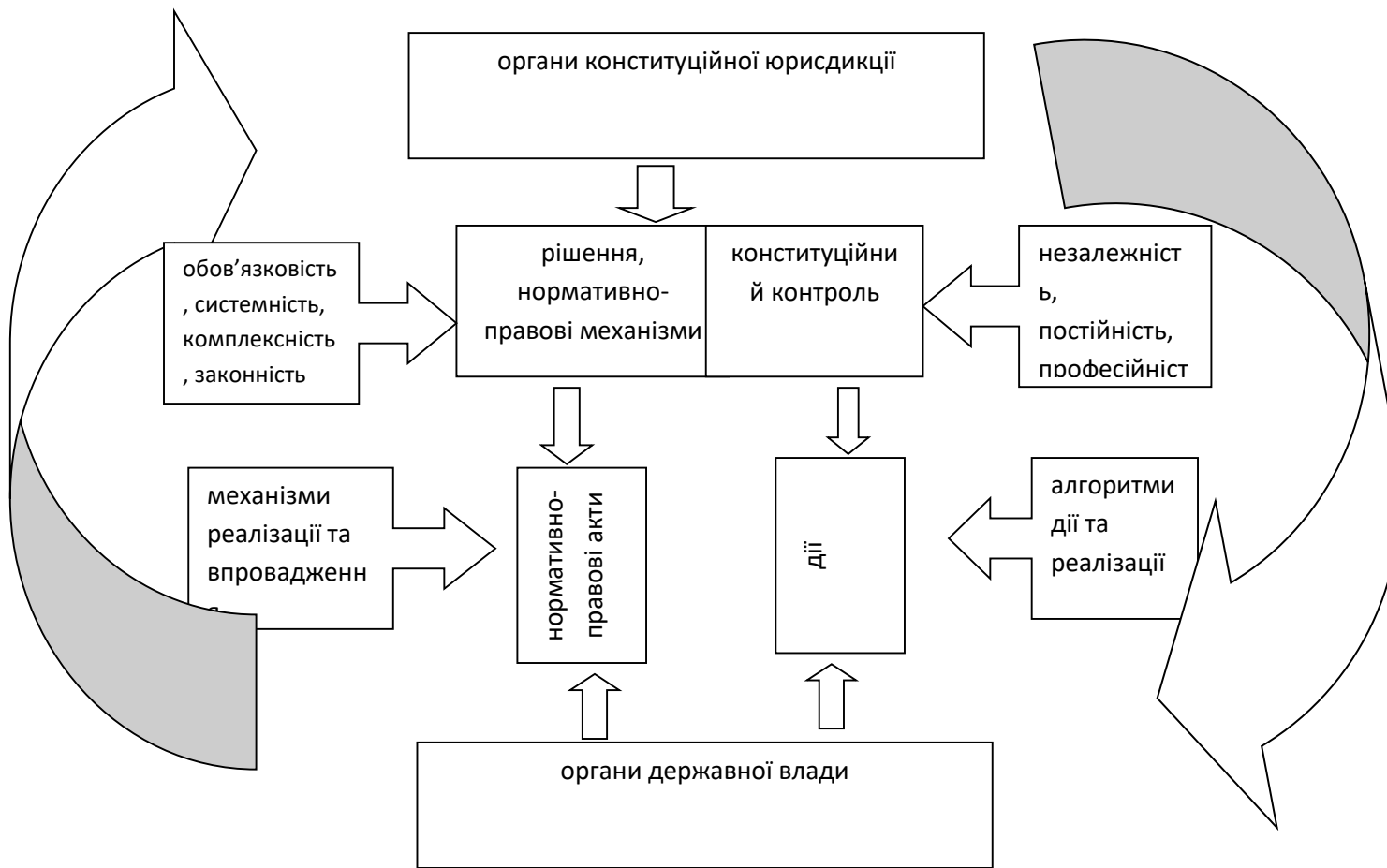

Рис. 1. Модель організаційно-правового механізму реалізації державної політики в системі органів влади конституційної юрисдикції

Запропонована модель організаційно-правового механізму реалізації державної політики в системі органів влади конституційної юрисдикції, де спрямованість діяльності органів конституційної юрисдикції – це контроль за виконанням рішень та дій органів державної влади щодо дотримання прав та свобод людини як вищої цінності.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі запропоновано вирішення актуального наукового завдання, що полягає в обґрунтуванні теоретичних підходів та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів реалізації державної політики в системі органів влади конституційної юрисдикції. Отримані в процесі дослідження результати свідчать про досягнення мети, вирішення поставлених завдань та дають змогу сформулювати наступні висновки і рекомендації, що мають теоретичне та практичне значення:

1. Визначено стан наукових розробок щодо становлення та розвитку органу конституційної юрисдикції в Україні як елементу системи органів державної влади та з'ясовано, що у науковій літературі відсутній єдиний підхід до ролі та місця органів конституційної юрисдикції у системі органів публічного управління.

Обґрунтовано, що у процесі діяльності конституційної юстиції, при винесенні рішень та висновків органом конституційної юрисдикції здійснюється вагомий вплив на функціонування механізму державного управління, перш за все, з огляду на загальнообов'язковість виконання прийнятих рішень цим державним органом. Рішення та висновки органу конституційної юрисдикції мають особливе місце.

2. Проведено аналіз понятійно-категоріального апарату дослідження та визначено що, по-перше, конституційну юстицію треба визначати крізь призму її функціональних характеристик. По-друге, конституційна юстиція – це діяльність спеціально уповноваженого органу або їх сукупності, правовий статус яких закріплено на конституційному рівні. Діяльність такого органу ґрунтується виключно на конституції, а його рішення здійснюють безпосередній вплив на законодавство, суспільне життя, функціонування механізму державної влади та інших органів державної влади та має на меті забезпечення верховенства конституції в державі. По-третє, діяльність органу конституційної юстиції можна розглядати як функцію, як засіб, а також як метод забезпечення стабільного та сталого функціонування механізму державної влади. По-четверте, орган конституційної юстиції в Україні можна розглядати як вищий орган державної влади, що наділений владними повноваженнями з визнання рішень чи дій вищих органів державної влади такими, що не відповідають Конституції України. По-п'яте, співвідношення термінів треба розглядати наступним чином: конституційна юстиція відображає реалізацію функціональних повноважень вищого органу державної влади конституційного контролю в рамках конституційної юрисдикції, яка визначена спеціальним нормативним актом.

3. Запропоновано періодизацію розвитку органів конституційної юрисдикції на основі узагальнення наукових поглядів та сукупності нормативно-правових актів. Виділено такі періоди: 1) з часів античності і до появи перших писаних конституцій; 2) від появи перших писаних конституцій і до кінця XIX ст.; 3) становлення та розвиток органів конституційної юрисдикції від початку XX ст. і до теперішнього часу.

Виділено етапи періоду формування інституційного механізму конституційної юстиції в Україні. Основними характерними положеннями

першого етапу розвитку конституційної юстиції в Україні є: зародження ідей про необхідність впровадження в механізмі державної влади інституту конституційного контролю; розуміння сутності конституційного контролю та його значення в державному механізмі було під впливом ідеології, яка пропагувалася новоствореною державою – СРСР; законодавча влада була сконцентрована в парламенті, а виконавча та судова влади були повністю підзвітними і підконтрольними їй; радянські науковці стверджували, що в країнах соціалістичного спрямування немає практики конституціоналізму, оскільки така практика суперечила б справжній демократії; заперечення проблеми поділу влади та рівноваги між гілками влади, так як значення мав лише розподіл функцій між органами державного управління, органами правосуддя та прокуратури; контроль конституційності не здійснювався прокуратурою, уповноваженою лише наглядати за дотриманням закону; тощо.

Другий період розвитку органів конституційної юрисдикції слід розглядати в таких темпоральних межах – від появи перших конституцій і до кінця XIX ст., тобто часу, коли дістали широкого поширення ідеї глобальної демократизації.

Змістовно особливим є генезис конституційної юстиції в Україні в рамках третього періоду. В той час, як у попередні періоди пов'язані в основному з теоретичними розробками та ідеями необхідності функціонування конституційної юстиції, то саме в цей період почався процес інституційного оформлення органів конституційної юрисдикції як складового елементу системи органів державної влади з виділенням повноважень щодо гарантування верховенства права, правової охорони конституції, визнання конституційності нормативних актів, вирішення спорів між вищими органами державної влади тощо. Перший етап (від початку XX ст. і до 30-тих років) позначився зародженням ідей про необхідність впровадження в механізмі державної влади інституту конституційного контролю. Другий етап (30-і – 60-і рр.) характеризується тим, що, починаючи з 1923 р. (ще до прийняття першої союзної Конституції), в СРСР почала формуватись модель судової конституційної юстиції радянського типу, а саме: модель із значно обмеженими повноваженнями. Третій етап розвитку конституційної юстиції в Україні (70-і – перша половина 80-х рр.) був пов'язаний з розвитком наукової думки щодо необхідності впровадження повноцінного інституту конституційної юстиції та з активізацією процесів щодо її встановлення, незважаючи на правову доктрину, що заперечувала існування конституційного контролю. В умовах нестабільності тоталітарної системи в деяких соціалістичних державах спеціальні органи конституційного контролю все ж отримали формально-юридичне закріплення і певний інституційний розвиток. Проте на даному етапі компетенція цього органу державної влади значно обмежувалася і утворення дієвих конституційних судів, незважаючи на певні демократичні традиції даних країн, так і залишилися декларативними. Четвертий етап розвитку конституційної юстиції в Україні (друга половина 80-х – 90-і рр.) характеризується чітким визначенням процесу демократизації суспільного та політичного життя, який набув глобального характеру і

вплинув на розвиток інституту конституційного контролю, незважаючи на несприятливі умови для розвитку демократичних інститутів. Виділено проблеми здійснення конституційного контролю на початку 90-х років. Зокрема це: національні й етнічні конфлікти, проблема визнання прав меншин; права політичної опозиції (наприклад, членів правлячих у минулому комуністичних партій); питання, пов'язані з реалізацією економічних і соціальних реформ (наприклад, проблема приватизації). У процесі тлумачення права органи конституційної юстиції, крім того, зіткнулись зі складнощами, викликаними швидкими соціальними змінами. Загальними для більшості постсоціалістичних країн причинами виникнення даної ситуації були: відсутність розвинутого конституційного законодавства, що забезпечувало б чіткість тлумачення положень конституції; наявність у ньому прогалин та протиріч; недостатня визначеність компетенції конституційного суду, зокрема стосовно політичних конфліктів між гілками влади; вплив політичних сил на рішення конституційного суду і складнощі в забезпеченні його незалежності. П'ятий етап розвитку конституційної юстиції (90-і – теперішній час) пов'язаний із встановленням в Україні органів конституційної юрисдикції як невід'ємної складової державного механізму. В державах, що належали до країн соціалістичного спрямування процес формування демократичних інститутів (в перші роки після падіння комуністичних режимів) закладався на ґрунті авторитаризму, що і дотепер суттєво ускладнює процес формування правової, соціальної і демократичної держави.

4. Проаналізоване нормативно-правове регулювання механізму функціонування органу конституційної юрисдикції в Україні та визначено, що в законодавстві, що регулює діяльність органів конституційної юрисдикції підкреслюється лише певний функціональний аспект (контроль за дотриманням конституції, гарантування верховенства конституції, арбітраж тощо). Проте, це не дає підстави для характеристики конституційно-правового статусу цього органу виключно як контролюючого, арбітражного і таке інше. Адже функціональні характеристики органу конституційної юрисдикції необхідно розглядати як складову статусу в комплексі з принципами та завданнями, компетенцією, структурно-організаційними особливостями, формами, методами та гарантіями діяльності. Органи конституційної юрисдикції, виходячи зі своїх повноважень, вирішують спори про право і врегульовують правові конфлікти, що виникають між гілками влади, таким чином, встановлюючи конституційну істину про право та забезпечуючи конституційне правокористування та реальний конституціоналізм. Лише державний орган, який володіє спеціальним статусом, здатний реалізувати завдання забезпечення сталого та ефективного функціонування механізму органів державної влади.

5. Здійснено системний аналіз функцій органів конституційної юрисдикції та встановлено, що функції органів конституційної юрисдикції – це напрямки реалізації (застосування) компетенції на шляху до виконання поставленого перед органом конституційної юрисдикції завдання через здійснення наданих повноважень. Обґрунтовано, що систему функцій органу

конституційної юрисдикції в Україні складають основні функції, які є конституційно визначеними та додаткові (неосновні функції), які виділяються за окремими ознаками та за елементами діяльності. Такий підхід дає можливість побудувати єдину систему функцій органів конституційної юрисдикції та прослідкувати спільні функціональні напрямки діяльності конституційної юстиції в Україні та окремих державах Європи. Виділено основні функції органу конституційної юрисдикції в Україні. Зокрема, це: конституційного правосуддя (вирішення спорів про право), конституційного контролю, офіційного тлумачення, розгляд конституційних скарг, функція захисту прав і свобод людини і громадянина, забезпечення принципу поділу державної влади (арбітражна функція). Обґрунтовано додаткові функції органу конституційної юрисдикції в Україні. Зокрема, це: правотворча, примирююча; політична; соціально-економічна; профілактична; представницька; міжнародна; теоретико-пізнавальна; інформаційна; прогностична; виховна. Визначено, що третейська функція виражається в повноваженнях, які спрямовані на усунення дисбалансу гілок державної влади та створенні балансу між ідеальним правовим принципом та оточуючою реальністю, тобто виробленні такого оптимального рішення, яке б представляло собою максимально можливе здійснення ідеального принципу у конкретних історичних умовах. Обґрунтовано, що пріоритетною функцією органу конституційної юрисдикції в Україні є функція конституційного правосуддя (функція вирішення спорів про право), яка проявляється при здійсненні органами конституційної юрисдикції законодавчо визначених повноважень. Тобто зазначена функція не є уособленою в одному чи декількох повноваженнях органу конституційної юрисдикції, а реалізується ним постійно, коли виникає будь-яка з підстав вирішення певного правового конфлікту засобами конституційної юстиції. Встановлено, що функцією, яка реалізується всіма органами конституційної юрисдикції як в Україні, так і в державах Європи є контрольна, яка виражається у перевірці на відповідність конституції законів та інших правових нормативних актів, міжнародних та внутрішньодержавних договорів, а також рішень і дій посадових осіб та органів публічної влади, включаючи і судові органи.

6. Обґрунтовано важливість реалізації органами конституційної юрисдикції конституційного контролю та визначено, що конституційний контроль рішень і дій вищих посадових осіб держави, організації і діяльності політичних партій та інших громадських об'єднань, здійснюваний органами конституційної юрисдикції, спрямований як на відновлення конституційності, так і в ряді випадків – на встановлення фактів порушення конституції, конституційної присяги, вчинення тяжких злочинів вищими посадовими особами держави (главою держави, головою уряду, верховним суддею та ін.), антиконституційної діяльності політичної партії, громадського об'єднання, що є підставою (юридичним фактом) для їх відмови від посади (імпічменту), для заборони чи призупинення діяльності політичної партії, громадського об'єднання.

7. Запропоновані наступні шляхи удосконалення діяльності Конституційного Суду України як основи забезпечення функціонування сучасної української держави.

По-перше, запровадження інституту виборності суддів Конституційного Суду України, що посилить їх відповідальність перед громадянами України, зменшить можливості їх недоброчесності. Зазначений механізм передбачає проведення декількох стадій виборності:

1) формування незалежної комісії з представників інститутів громадянського суспільства, які перевіряють відповідність документів вимогам, які вставляють перед майбутнім суддею Закон;

2) оприлюднення списків кандидатів з їх автобіографіями та іншими даними в Інтернет ресурсах;

3) голосування громадян за допомогою електронних ресурсів. Електронною ідентифікацією особи може бути електронний підпис (наприклад, електронний підпис, що використовується для подання електронної декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування). Це надасть можливість людям обрати тих антикорупційних керівників, яких вони вважають чесними, неупередженими, професійними, а також яким довіряють.

Крім того, потрібно передбачити процедуру звільнення суддів за правопорушення.

По-друге, щодо виконання рішень та висновків Конституційного Суду України: законодавчо передбачити строки виконання рішень і висновків Суду; визначити суб'єктів виконавчого контролю залежно від характеру прийнятого рішення; розвинути положення щодо контролю за виконанням рішень і висновків безпосередньо Судом, шляхом отримання відповідного підтвердження про виконання, в контексті реформування Конституційного Суду України як активного органу державної влади.

По-третє, необхідно переглянути підхід до розгляду конституційних скарг та інших подань і звернень уповноважених суб'єктів з точки зору співрозмірності якості вивчення питання що розглядається та можливості перегляду ухваленого Сенатом рішення, у разі якщо воно суперечить усталеній практиці Суду чи порушує принципи встановлені в конституції. У зв'язку з викладеним, доцільно переглянути та внести зміни до законодавства у частині формування Сенатів Конституційного Суду України, а саме виключити принцип випадковості (жеребкування) та запровадити більш прогнозований та стабільний варіант обрання суддів до Сенатів (наприклад пропорційно від кожного суб'єкта призначення).

По-четверте, з метою надання інституту конституційної скарги дієвого характеру доцільно передбачити можливість забезпечення прав і свобод людини і громадянина до моменту вирішення справи по суті. У зв'язку з цим, доцільно використовувати можливості чинного законодавства та видавати забезпечувальний наказ, з метою забезпечення конституційної скарги. Зазначений механізм крім захисту інтересів окремої особи, дозволить попередити можливе порушення прав інших осіб шляхом зупинення дії

окремої норми чи нормативного акту на час розгляду конституційної скарги по суті.

По-п'яте, щодо наділення Суду активними повноваженнями пропонується внести зміни до чинного законодавства в частині можливості Суду адресувати окремим органам державної влади доручень щодо вжиття заходів реагування відповідно до їх компетенції з подальшим інформуванням Конституційного Суду.

По-шосте, щодо запобігання корупції, на нашу думку, одним із напрямів роботи Конституційного Суду має бути формування правової свідомості громадян та просвітницька діяльність в усіх сферах суспільного життя щодо популяризації основних цінностей демократичного суспільства. Систематична робота у цьому напрямку на фоні винесення справедливих рішень відповідно до духу конституції та права дадуть змогу все глибше укорінювати у свідомості цінності правової демократичної держави.

По-сьоме, необхідно вирішити питання щодо політизації діяльності Конституційного Суду України. Оскільки вплив навіть найменших суспільно-політичних чинників на прийняття рішення конституційним судом робить легітимність таких рішень відносною та ставить під сумнів діяльність органу конституційної юрисдикції на майбутнє. Надзвичайно складно здобути довіру суспільства будь-якому органу державної влади, тому протиставлення тимчасових політичних амбіцій державному ладу та демократичним основам суспільства може коштувати репутації та авторитету, що напрацьовувався роками.

8. Запропонована теоретична модель організаційно-правового механізму реалізації державної політики в системі органів влади конституційної юрисдикції, де спрямованість діяльності органів конституційної юрисдикції – це контроль за виконанням рішень та дій органів державної влади щодо дотримання прав та свобод людини як вищої цінності.

До основних елементів моделі організаційно-правового механізму реалізації державної політики в системі органів влади конституційної юрисдикції слід віднести:

по-перше, пріоритет прав та свобод людини;

по-друге, рішення та нормативно-правові механізми органів конституційної юрисдикції, які носять обов'язковість, системність та комплексність під час їх прийняття та реалізації;

по-третє, конституційний контроль, який реалізується за принципами: незалежність, постійність, професійність;

по-четверте, нормативно-правові акти органів державної влади;

по-п'яте, дії органів державної влади.

Список публікацій здобувача

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

А. В яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Петрів І.М. До питання визначення конституційної юстиції в механізмі державного управління: досвід України та держав Східної Європи. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*,. 2020. № (2). С. 139-149. URL: <https://doi.org/10.32886/instzak.2020.02.15>
2. Петрів І. М. До питання удосконалення механізму державного управління органу конституційної юстиції як державного органу з особливим статусом. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 5-6. С. 175–181. DOI: [10.32702/2306-6814.2020.5-6.175](https://doi.org/10.32702/2306-6814.2020.5-6.175)
3. Петрів І. М. Удосконалення механізмів державного управління органу конституційної юстиції в Україні в контексті імплементації досвіду держав Східної Європи. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. №10. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1607>
4. Петрів, І. М. (2020). Удосконалення державного механізму захисту прав людини і громадянина через призму діяльності Конституційного Суду України. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2020. № 3. С. 128-135. URL: <https://instzak.com/index.php/journal/article/view/1823>
5. Петрів І.М., Бальцій Ю.Ю. Удосконалення механізмів реалізації функцій Конституційного Суду України як органу державної влади з особливим статусом. *Економіка, управління та адміністрування*. 2020. № 2 (92). С. 95-100. URL: <http://ema.ztu.edu.ua/article/view/208063/208260>
6. Петрів, І. М. (2020). Практичні аспекти реалізації Конституційним Судом України функціональних повноважень в механізмі державної влади. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*, (4), 129-139. <https://instzak.com/index.php/journal/article/view/1838>
7. Petriv I. The functioning of the constitutional court of ukraine as the part of improving the mechanisms of public administration and sustainable development of the state. *Public Administration and Law Review*. 2020. №4. P. 4-14.
Б. Які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:
8. Петрів І.М., Бальцій Ю.Ю. Удосконалення механізму державного забезпечення прав людини шляхом реалізації правозахисної функції Конституційним Судом України. *Zbiór artykułów naukowych z Konferencji Międzynarodowej NaukowoPraktycznej (on-line) zorganizowanej dla pracowników naukowych uczelni, jednostek naukowo-badawczych oraz badawczych z państw obszaru byłego Związku Radzieckiego oraz byłej Jugosławii*. (30.03.2020) - Warszawa, 2020.С.39-42.
9. Петрів І. М. Функціонування конституційного суду України як необхідна умова розвитку механізмів державного управління. VХ Міжнародна науково-практична конференція “Modern approaches to the introduction of science into practice”, 30-31 березня 2020 р., Сан-Франциско, США URL: <https://isg-konf.com/modern-approaches-to-the-introduction-of-science-into-practice/>
10. Петрів І.М Шляхи удосконалення механізму реалізації державної політики в системі органів влади конституційної юрисдикції через призму функціонування Конституційного суду України. *Публічне управління:*

традиції, інновації, глобальні тренди : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. за міжнар. участю. (до 25-річчя заснування інституту). 9 жов. 2020 р. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2020. С. 317-319.

11. Петрів І.М. Проблеми реалізації функціональних повноважень органом конституційної юрисдикції як засіб забезпечення сталого функціонування системи органів державної влади. *Теорія та практика публічної служби : матеріали наук.-практ. конф., Дніпро, 25 вересня 2020 р. / за заг. ред. С. М. Серьогіна. Д. : ДРІДУ НАДУ, 2020. С. 64-66.*

АНОТАЦІЯ

Петрів І.М. Удосконалення механізмів реалізації державної політики в системі органів влади конституційної юрисдикції. *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління». – Національний університет цивільного захисту України. – Харків, 2020.

Робота присвячена сучасним проблемам механізмів реалізації державної політики в системі органів влади конституційної юрисдикції, які актуалізуються у зв'язку з конституційною кризою в Україні.

У роботі проведено аналіз понятійно-категоріального апарату дослідження та систематизовані підходи до поняття «конституційна юстицію», «діяльність органу конституційної юстиції», «орган конституційної юстиції в Україні» та ін. Проаналізоване нормативно-правове регулювання механізму функціонування органу конституційної юрисдикції в Україні та визначено, що в законодавстві, яке регулює діяльність органів конституційної юрисдикції підкреслюється лише певний функціональний аспект (контроль за дотриманням конституції, гарантування верховенства конституції, арбітраж тощо).

Запропоновані наступні шляхи удосконалення діяльності Конституційного Суду України як основи забезпечення функціонування сучасної української держави. По-перше, запровадження інституту виборності суддів Конституційного Суду України, що посилить їх відповідальність перед громадянами України, зменшить можливості їх недобросовісності. По-друге, щодо виконання рішень та висновків Конституційного Суду України: законодавчо передбачити строки виконання рішень і висновків Суду; визначити суб'єктів виконавчого контролю залежно від характеру прийнятого рішення; розвинути положення щодо контролю за виконанням рішень і висновків безпосередньо Судом, шляхом отримання відповідного підтвердження про виконання, в контексті реформування Конституційного Суду України як активного органу державної влади. По-третє, необхідно переглянути підхід до розгляду конституційних скарг та інших подань і звернень уповноважених суб'єктів з точки зору спів розмірності якості вивчення питання що розглядається та можливості перегляду ухваленого Сенатом рішення, у разі якщо воно суперечить усталеній практиці Суду чи порушує принципи встановлені в конституції. У зв'язку з викладеним,

доцільно переглянути та внести зміни до законодавства у частині формування Сенатів Конституційного Суду України, а саме виключити принцип випадковості (жеребкування) та запровадити більш прогнозований та стабільний варіант обрання суддів до Сенатів (наприклад пропорційно від кожного суб'єкта призначення). По-четверте, з метою надання інституту конституційної скарги дієвого характеру доцільно передбачити можливість забезпечення прав і свобод людини і громадянина до моменту вирішення справи по суті. У зв'язку з цим, доцільно використовувати можливості чинного законодавства та видавати забезпечувальний наказ, з метою забезпечення конституційної скарги. Зазначений механізм крім захисту інтересів окремої особи, дозволить попередити можливе порушення прав інших осіб шляхом зупинення дії окремої норми чи нормативного акту на час розгляду конституційної скарги по суті. По-п'яте, щодо наділення Суду активними повноваженнями пропонується внести зміни до чинного законодавства в частині можливості Суду адресувати окремим органам державної влади доручень щодо вжиття заходів реагування відповідно до їх компетенції з подальшим інформуванням Конституційного Суду. По-шосте, щодо запобігання корупції, на нашу думку, одним із напрямів роботи Конституційного Суду має бути формування правової свідомості громадян та просвітницька діяльність в усіх сферах суспільного життя щодо популяризації основних цінностей демократичного суспільства. Систематична робота у цьому напрямку на фоні винесення справедливих рішень відповідно до духу конституції та права дадуть змогу все глибше укорінювати у свідомості цінності правової демократичної держави. По-сьоме, необхідно вирішити питання щодо політизації діяльності Конституційного Суду України. Оскільки вплив навіть найменших суспільно-політичних чинників на прийняття рішення конституційним судом робить легітимність таких рішень відносною та ставить під сумнів діяльність органу конституційної юрисдикції на майбутнє. Надзвичайно складно здобути довіру суспільства будь-якому органу державної влади, тому протиставлення тимчасових політичних амбіцій державному ладу та демократичним основам суспільства може коштувати репутації та авторитету, що напрацьовувався роками.

Ключові слова: публічне управління, органи державної влади, органи конституційної юрисдикції, конституційний контроль, Конституційний Суд України, організаційно-правовий механізм реалізації державної політики в системі органів влади конституційної юрисдикції.

SUMMARY

Petriv I.M. Improving the mechanisms for implementing state policy in the system of authorities of constitutional jurisdiction. *Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.*

The dissertation on competition of a scientific degree of the candidate of sciences in public administration on a specialty 25.00.02 - mechanisms of public administration ». - National University of Civil Defense of Ukraine. - Kharkiv, 2020.

The work is devoted to modern problems of mechanisms of state policy implementation in the system of authorities of constitutional jurisdiction, which are actualized in connection with the constitutional crisis in Ukraine.

The analysis of the conceptual and categorical apparatus of research and systematized approaches to the concept of "constitutional justice", "activity of the body of constitutional justice", "body of constitutional justice in Ukraine" and others are carried out in the work. The normative-legal regulation of the mechanism of functioning of the body of constitutional jurisdiction in Ukraine is analyzed and it is determined that the legislation regulating the activity of bodies of constitutional jurisdiction emphasizes only a certain functional aspect (control over observance of the constitution, guaranteeing the supremacy of the constitution, arbitration, etc.).

The following ways to improve the activities of the Constitutional Court of Ukraine as a basis for ensuring the functioning of the modern Ukrainian state are proposed. First, the introduction of the institution of election of judges of the Constitutional Court of Ukraine, which will strengthen their responsibility to the citizens of Ukraine, will reduce the possibility of their dishonesty. Secondly, regarding the execution of decisions and conclusions of the Constitutional Court of Ukraine: to provide by law for the terms of execution of decisions and conclusions of the Court; identify the subjects of executive control depending on the nature of the decision; to develop provisions on control over the execution of decisions and conclusions directly by the Court, by obtaining appropriate confirmation of execution, in the context of reforming the Constitutional Court of Ukraine as an active body of state power. Thirdly, it is necessary to reconsider the approach to the consideration of constitutional complaints and other submissions and appeals of authorized subjects from the point of view of the dimension of the quality of the study of the issue under consideration and the possibility of reviewing the decision adopted by the Senate. constitution. In connection with the above, it is advisable to review and amend the legislation regarding the formation of the Senates of the Constitutional Court of Ukraine, namely to exclude the principle of randomness (draw) and introduce a more predictable and stable option of electing judges to the Senates (for example, proportionally from each appointing entity). Fourth, in order to make the institution of a constitutional complaint effective, it is advisable to provide for the possibility of ensuring the rights and freedoms of man and citizen until the case is resolved on the merits. In this regard, it is advisable to use the possibilities of current legislation and issue a precautionary order in order to ensure a constitutional complaint. This mechanism, in addition to protecting the interests of an individual, will prevent possible violations of the rights of others by suspending a separate norm or normative act at the time of consideration of the constitutional complaint on the merits. Fifth, it is proposed to amend the current legislation to empower the Court in terms of the Court's ability to address instructions to certain public authorities to take measures in accordance with their competence, with further information to the Constitutional Court. Sixth, with regard to the prevention of corruption, in our opinion, one of the areas of the Constitutional Court's work should be the formation of legal awareness of citizens and educational activities in all spheres of public life to promote the basic values of a democratic society. Systematic

work in this direction against the background of making fair decisions in accordance with the spirit of the constitution and law will make it possible to root more deeply in the consciousness of the values of a democratic state governed by the rule of law. Seventh, it is necessary to resolve the issue of politicization of the Constitutional Court of Ukraine. Because the influence of even the smallest socio-political factors on the decision of the constitutional court makes the legitimacy of such decisions relative and calls into question the activities of the body of constitutional jurisdiction for the future. It is extremely difficult to gain public confidence in any body of state power, so the opposition of temporary political ambitions to the state system and the democratic foundations of society can cost the reputation and authority that has been gained over the years.

Key words: public administration, bodies of state power, bodies of constitutional jurisdiction, constitutional control, Constitutional Court of Ukraine, organizational and legal mechanism of realization of state policy in the system of bodies of power of constitutional jurisdiction.

Відповідальна за друк *Пархоменко-Куцевіл О.І.*

Підписано до друку 09.12.2020 р.
Формат 60x84 ¹/₁₆. Обл.-вид. арк. 0,9.
Гарнітура Таймс. Тираж 100 прим.

Віддруковано з оригінал-макета в друкарні ФОП Леонов Д.С.
61023, м. Харків, вул. Весніна, 12, тел. (057) 717-28-80.